

УДК: 340.66: 347.91/.95
DOI: 10.5937/PDSC24181S

*Др Марко Станковић, ванредни професор
Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду
email: marko.stankovic@pravni-fakultet.info*

*Мср Сања Лукавац
адвокат, сарадник у настави, Правни факултет за привреду и правосуђе у
Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду
email: lukavac.sanja@gmail.com*

ДОКАЗНИ ЗНАЧАЈ ВЕШТАЧЕЊА У ПАРНИЧНОМ ПОСТУПКУ – ПРИМЕНА НАЛАЗА И МИШЉЕЊА ВЕШТАКА У ТЕОРИЈИ И ПРАКСИ

Анстракт:

Вештачење представља једно од најпоузданијих доказних средстава које се примењује у парничном поступку. Само вештачење као једно од доказних средстава, поред исправа, пружа суду сигурност у доношењу мериторне одлуке. У великом броју случајева, у парничним поступцима се примењују доказна средства, којима суд приликом доношења одлуке поклања поверење када проверава спорне чињенице. Поред вештачења и исправа, као једно од поузданијих се примењује увиђај, док су мање поуздана доказна средства у парници сведоци и странке.

Да ли је налаз и мишљење вештака за суд неспорно доказно средство на коме он темељи своју одлуку? Да ли налаз и мишљење вештака пресуђује у парници? Извођење доказа вештачењем предлаже странка, која, такође, предлаже личност вештака и одређује обим вештачења. Како га она финансира, колико је то вештачење објективно и да ли противна странка може тумачити налаз и мишљење без ангажовања стручњака који је исте струке као поступајући вештак у конкретном парничном поступку? У пракси постоје ситуације у којима суд без резерве прихвата налаз и мишљење вештака, занемарујући остале изведене доказе. У раду ће бити приказан институт вештачења кроз теорију, као и његова примена у пракси.

Кључне речи: вештачење, оцена налаза и мишљења, стручност, професионалност

Уводна разматрања

У погледу доношења контрадикторне мериторне парничне судске одлуке, тешко да се може замислити иста без примене доказних средстава. Донети мериторну одлуку у току главне расправе без коришћења неке од доказних средстава је тешко изводљиво. Да бисмо боље разумели вештачење као доказно средство, представимо и остала доказна средства која су предвиђена законом. Доказна средства (*medium probandi*) које предвиђа наш Закон о парничном поступку¹ се деле на лична и стварна. Лична су саслушање странака, сведочење и вештачење, док су стварна доказна средства исправе и увиђај. У погледу стварних доказних средстава ЗПП нормира да су то средства која суду омогућују да увидом у исте дође до сазнања у погледу чињеница које су предмет доказивања.

У погледу увиђаја као доказног средства, нормирано је да се увиђај врши ако је за утврђивање неке чињенице или за разјашњење неке околности потребно непосредно опажање суда. Увиђај може да се врши и уз учествовање вештака. Суд може да одреди да се увиђај снима, у целисти или делимично, тонским или оптичким уређајима. Суд ће да изврши увиђај изван зграде суда, ако ствар која треба да се разгледа не може да се донесе у суд, или би њено доношење проузроковало знатне трошкове.²

Исправе представљају једно од чешће коришћених, а и једно од доказних средстава поред вештачења коме суд у парничном поступку поклања поверење и темељи одлуку. Исправа коју је у прописаном облику издао надлежни државни и други орган у границама својих овлашћења, као и исправа коју је у таквом облику издала, у вршењу јавних овлашћења, друга организација или лице (јавна исправа), доказује истинитост онога што се у њој потврђује или одређује. Доказну снагу има и друга исправа која је посебним прописима у погледу доказне снаге изједначена са јавним исправама. Дозвољено је да се доказује да су у јавној исправи неистинито утврђене чињенице или да је исправа неправилно састављена. Ако суд посумња у аутентичност исправе, може да затражи да се о томе изјасни орган који такву исправу издаје.³ У погледу едиције исправа, имамо одређене ситуације у зависности ко поседује ту исправу. Ако исправу поседује лице које се на њу позива онда је оно и предаје суду, ако се исправа налази код супротне странке, онда суд налаже тој странци

¹ Закон о парничном поступку, ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон). у даљем раду ЗПП

² ЗПП, чланови 234-236

³ ЗПП, члан 238

да ту исправу преда суду и ако се исправа налази код трећег лица, онда суд налаже трећем лицу да исправу достави суду.⁴

У погледу личних доказних средстава, ЗПП прописује три: саслушање сведока, саслушање странака и вештачење. У погледу сведока, свако лице које се позива као сведок дужно је да се одазове позиву, а ако није другачије прописано, дужно је и да сведочи.⁵ Сведок се позива да изнесе све што му је познато о чињеницама о којима треба да сведочи, а затим могу да му се постављају питања ради проверавања, допуне или разјашњења. Није дозвољено да се постављају питања у којима је већ садржан одговор на питање. Сведок ће увек да се изјасни одакле му је познато оно о чему сведочи. Сведоци могу да се суоче, ако се њихови искази не слажу у погледу важних чињеница. Суочени сведоци се саслушају посебно о свакој околности о којој се не слажу и њихов одговор унеће се у записник. Као сведоци могу да се саслушавају само лица која су способна да дају обавештења о чињеницама које се доказују.⁶

Саслушање странака представља најнепоузданије доказно средство у парничном поступку. Странке се саслушавају, по правилу, на рочишту, непосредно. Суд може да одлучи да се саслуша само једна странка, ако се уверио да другој странци, односно лицу које се има саслушати за ту странку нису познате спорне чињенице или ако саслушање те странке није могуће. Суд може да одлучи да се саслуша само једна странка, ако друга странка ускрати давање исказа или се не одазове позиву суда. Ако у току поступка странка умре или поновно саслушање странке није могуће или је отежано из других разлога, суд ће да прочита записник са исказом те странке.⁷

Вештачење као доказно средство у парничном поступку

Вештаци су трећа лица, различита од странака и судија, која својим стручним знањем или нарочитим искуством омогућавају суду да сазна одређену чињеницу.⁸ Суд ће да изведе доказ вештачењем ако је ради утврђивања или разјашњења неке чињенице потребно стручно знање којим суд не располаже.⁹ Странка која предлаже извођење доказа вештачењем дужна је да у предлогу назначи предмет вештачења, а може да предложи и одређено лице за вештака. Суд ће супротној странци да достави предлог ради изјашњавања.¹⁰

⁴ ЗПП, чланови 240-242

⁵ ЗПП, члан 244

⁶ ЗПП, члан 255

⁷ ЗПП, чланови 277-278

⁸ Станковић, Г., Боранијашевић, В. (2023). Грађанско процесно право, Сл. гласник, Београд, стр. 450

⁹ ЗПП, члан 259

¹⁰ ЗПП, члан 260

Ако ни једна странка не предложи вештачење или у остављеном року не обезбеди трошкове за вештачење или се не подвргне вештачењу суд ће о тим чињеницама да одлучи, применом правила о терету доказивања. Ако је суд на предлог странке одредио вештачење, а странка која је предложила вештачење не уплати трошкове за вештачење суд ће одустати од извођења доказа, тако да се примена правила о терету доказивања јавља као процесна санкција због пропуштања.¹¹

Странка може суду да приложи писани налаз и мишљење вештака одговарајуће струке. Налаз и мишљење суд ће да достави супротној странци на изјашњавање. Суд може решењем да одреди да се извођење доказа вештачењем спроведе читањем писаног налаза и мишљења које је странка приложила, а након изјашњавања супротне странке.¹²

Захваљујући развоју науке и струке, битно је олакшано утврђивање одређених чињеница, али је и могућност утврђивања тих и многих других чињеница постала зависна од ангажовања непристрасних стручњака – вештака. Зато је суђење у споровима у мери у којој зависи утврђивање чињеничне, али све више и правне премисе за њихово решавање у многим случајевима условљено учествовањем вештака, начином и квалитетом извођења вештачења. Тиме заправо улога вештака у многим случајевима из њихове законски програмиране улоге непристрасних стручних помоћника – сарадника суда и специфичног доказног средства реално прераста у улогу оних који често имају одлучујућу улогу у решавању спорова.¹³ Вештачење, по правилу, врши један вештак. Суд може да одреди два или више вештака ако оцени да је вештачење сложено. Вештаци се одређују из регистра судских вештака, за одређену област вештачења. Суд решењем одређује вештака, ако се странке не споразумеју о вештаку. Ако за одређену област вештачења нема судског вештака уписаног у регистар вештачење може да обави лице одговарајуће струке које ће суд да одреди. Лице које суд одреди је дужно да пре вештачења да изјаву да ће налаз и мишљење дати по правилима струке и свом најбољем знању, објективно и непристрасно.¹⁴ Исто наводи и Закон о судским вештацима „Вештак је дужан да се придржава рокова одређених решењем суда и да вештачење обавља савесно, стручно и непристрасно“.¹⁵

¹¹ Станковић, Г. (2013). Грађанско процесно право, прва свеска, Мегатренд Универзитет, Београд, стр. 468

¹² ЗПП, члан 261

¹³ Дика, М. (2018). Грађанско парнично право – утврђивање чињеница, 7. књига, Народне новине, Загреб, стр. 626

¹⁴ ЗПП, члан 264

¹⁵ Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“, бр.44/2010), члан 27

Суд ће вештака, на његов захтев, да ослободи дужности вештачења из разлога из којих сведок може да ускрати сведочење или одговор на поједино питање. Суд може вештака, на његов захтев, да ослободи дужности вештачења и из других оправданих разлога. Ослобођење од дужности вештачења може да тражи и овлашћено лице органа или организације у којој је вештак запослен.¹⁶ Вештак може да буде искључен или изузет из истих разлога као и судија или судија поротник, а за вештака може да се одреди лице које је раније било саслушано као сведок. Странка је дужна да поднесе захтев за изузеће вештака кад сазна да постоји разлог за изузеће, а најкасније пре почетка извођења доказа вештачењем. У захтеву за изузеће вештака, странка је дужна да наведе околности на којима заснива свој захтев за изузеће. О захтеву за искључење и изузеће вештака одлучује суд. Замољени суд одлучује о изузећу ако спроводи извођење доказа вештачењем. Против решења којим се усваја захтев за изузеће вештака није дозвољена жалба, а против решења којим се захтев одбија није дозвољена посебна жалба. Ако је странка сазнала за разлог за искључење или изузеће вештака после извршеног вештачења и приговара вештачењу из тог разлога, суд ће да поступи као да је захтев за искључење или изузеће поднет пре извршеног вештачења.¹⁷

Налаз и мишљење вештака у теорији

Да би се добио ваљан налаз као квалитетан доказ, потребно је остварити добру сарадњу суда и вештака. Само добрим поступком вештачења и добијеним квалитетним налазом и мишљењем избећи ће се арбитарност судије при одлучивању јер ће се утврдити релевантне чињенице које доводе до правилног пресуђења и обезбеђења права странака.¹⁸ Чланом 269 ЗПП је прописано да суд одређује вештачење посебним решењем које садржи: предмет спора, предмет вештачења, рок за достављање суду налаза и мишљења у писаном облику, лично име или назив лица коме је поверено вештачење као и податке из регистра вештака. Рок за подношење суду налаза и мишљења не може да буде дужи од 60 дана. Препис решења доставља се вештаку и странкама заједно са позивом за рочиште за главну расправу. Суд ће у решењу да упозори вештака да је дужан да обавести странке о дану одређеном за вештачење, ако је њихово присуство потребно, да налаз и мишљење мора да изради у складу са правилима струке објективно и непристрасно, на последице недостављања налаза и мишљења у одређеном року, односно неоправданог

¹⁶ ЗПП, члан 265

¹⁷ ЗПП, члан 266

¹⁸ Петровић-Шкоро, В. (2011). Вештачење у грађанским парницама, у Зборник радова – Приручник о вештачењу – редактор Небојша Шаркић, Глосаријум, Београд, стр.114

изостанка са рочишта и обавести га о праву на награду и накнаду трошкова. Решење о одређивању вештака по службеној дужности, поред података садржи и податке о износу предујма за вештачење и налог странкама за плаћање предујма у одређеном року.

Израда налаза и мишљења представља компликован интелектуални подухват који би требало да буде са принципом да спорне чињенице утврђује суд а не вештак. Као што је наведено, суд у решењу одређује и предмет и обим вештачења, а под тим треба разумети да су то чињенице које вештак треба да утврди или разјасни. Међутим, у пракси, суд предаје вештаку читав предмет и захтева од њега и да утврди чињенице за чије сазнање суд нема стручног знања.¹⁹

Вештак свој писани налаз и мишљење подноси суду најкасније 15 дана пре рочишта. Суд доставља странкама налаз и мишљење најкасније осам дана пре заказане расправе. Писани налаз вештака мора да садржи: образложење са навођењем чињеница и доказа на којима је налаз заснован и стручно мишљење; податке о томе где и када је извршено вештачење; податке о лицима која су присуствовала вештачењу, односно о лицима која нису присуствовала, а уредно су позвана; и податке о приложеним документима. Ако вештак достави налаз и мишљење који је нејасан, непотпун или противречан сам себи, суд ће да наложи вештаку да допуни или исправи налаз и мишљење и одредиће рок за отклањање недостатака, односно позваће вештака да се изјасни на рочишту.²⁰ Такође у члану 271 ЗПП, ако странка има примедбе на налаз и мишљење судског вештака доставиће их у писаном облику, у року који суд одреди за изјашњавање. Странка може да ангажује стручњака или другог вештака уписаног у регистар судских вештака, који ће да сачини примедбе на достављени налаз и мишљење или нов налаз и мишљење у писаном облику. На рочишту за главну расправу суд може да их прочита и да дозволи том лицу да учествује у расправи, постављањем питања и давањем објашњења. Суд ће на рочишту да расправи примедбе и покушаће да усагласи налазе и стручна мишљења вештака. Ако се на рочишту не усагласе налаз и стручна мишљења вештака, односно ако суд сматра да битне чињенице нису довољно расправљене, суд ће да одреди ново вештачење које ће да повери другом вештаку и о томе ће да обавести странке. У овом случају, странке сnose трошкове вештачења на једнаке делове.

Ако вештак не поднесе налаз и мишљење у одређеном року, суд може, на предлог странке, да одреди другог вештака, пошто истекне рок који је странкама одредио да се о томе изјасне. У наведеном случају, као и ако вештак

¹⁹ Јакшић, А. (2019). Грађанско процесно право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 511

²⁰ ЗПП, члан 270

не поступи по налогу суда суд ће вештака да казни новчаном казном и обавестиће о томе министарство надлежног за послове правосуђа ради покретања поступка брисања вештака из регистра судских вештака.²¹

Ако је одређено више вештака, они могу да поднесу заједнички налаз и мишљење ако се у налазу и мишљењу слажу. Ако се у налазу и мишљењу не слажу, сваки вештак посебно износи свој налаз и мишљење. Ако се подаци вештака о њиховом налазу битно разликују или ако је налаз једног или више вештака нејасан, непотпун или у противречности сам са собом или са утврђеним околностима, а ти недостаци не могу да се отклоне поновним саслушањем вештака или се појави сумња у правилност датог мишљења, суд ће на предлог странке да одреди ново вештачење.²²

Доказни значај вештачења у пракси

Доказни значај вештачења је увек био мета разних критика. Одређени правници су става да суд доноси одлуку након вештачења не упуштајући се у претходно критичко анализирање самог налаза и мишљења вештака, док остали правници сматрају да вештак често излази из домена датих чињеница потребних да утврди и да како има судски предмет по коме ради, он неретко утврђује и чињенице које би суд требало да утврђује примењујући материјалноправне норме и доноси закључак у том предмету (*premisae minor, premisae maior-conclusio*). У пракси је чест случај да се налаз и мишљење вештака беспоговорно узима као главни доказ којим су утврђене спорне чињенице и да се остали докази не вреднују на исти начин. Иако сам доказ вештачења би требало да се вреднује као и сваки други доказ примењујући слободну оцену доказа, у пракси то није увек тако. Истог становишта је и проф. Шкулић који наводи „Судови који сами немају потребна стручна знања у односу на одређена стручна питања, која су ванправног карактера, су склони да понекад механички и априорно прихвате налаз и мишљење вештака, те се онда некада чини да у односу на одређено кључно питање од којег зависи и исход поступка, односно решавање његовог предмета, фактички иако наравно, не и формално „пресуђује вештак” уместо суда.“²³ У сваком случају, вештак није овлашћен да закључује и пресуђује, па се самим тим његова овлашћења крећу у правцу обезбеђења стручног мишљења намењеног суду, на основу кога,

²¹ ЗПП, члан 272

²² ЗПП, члан 273

²³ Више: <https://www.paragraf.rs/intervju/milan-skulic.html> (приступљено дана 12.05.2024.)

између осталих доказа, треба да донесе пресуду.²⁴ У погледу потврђивања наведених тврдњи, можемо видети разне сентенце судских одлука у Србији.

Па тако, у предмету Гж-2892/2022 Апелационог суда у Новом Саду, као спорно се појавило питање постојања узрочне везе по члану 154 и 155 ЗОО и чл.259 ЗПП, па је Апелациони суд у Новом Саду, као другостепени суд изнео став да о постојању узрочне везе, суд пресуђује на основу налаза и мишљења вештака о битним чињеницама о којима суд не поседује стручна знања, при чему може и не мора да прихвати само мишљење вештака о узрочној вези, које га, дакле, не обавезује, јер је закључак о постојању узрочне везе чињенично-правни закључак који је дужан и овлашћен да изведе сам суд применом материјалног права на основу утврђених чињеница, између осталог и вештачења.²⁵ У овом случају, конкретно, вештак је само споменуо као могућност угинуће краве услед пропуста радњи туженог. Само могућност постојања узрочне везе између радњи, односно пропуштања на страни туженог, с једне стране, и угинућа краве тужиоца с друге стране, не може бити одлучујуће за извођење закључка о стварном узроку угинућа, од кога зависи одговорност туженог за штету.

Апелациони суд у Новом Саду, у предмету Гж-4647/2016, изнео је став о стручном знању потребном код досуђивања накнаде нематеријалне штете (чл. 200 ЗОО и чл. 259 ЗПП). Наиме, по ставу овог суда, а са којим су аутори сагласни, суд располаже одређеним стручним знањем и може досудити накнаду и без вештачења лекара одговарајуће специјалности. Осим у случајевима када је неопходно вештачење, при чему треба разликовати када се стручно лице изјашњава у својству сведока, а када у својству вештака.²⁶

У погледу штетне последице пасивног држања странке и условљавања доказивања висине накнаде штете само једним доказним средством (чл. 228, 229, 231, 232. и 259. ЗПП и чл. 200. ЗОО), парнични суд не може по аутоматизму извући штетне последице из пасивног држања странке и неиницијативе у погледу предлагања извођења одређеног доказа тачно одређеним доказним средством. Суд не може условити доказивање висине нематеријалне штете због претрпљених душевних болова узроковану неоснованим дужим боравком у затвору само једним доказним средством, тј. вештачењем, а да не покуша да опредељену висину накнаде штете доведе у везу са оценом осталих изведених доказа, нити са резултатима целокупног поступка.²⁷

²⁴ Раонић, И. (2018). Доказна радња - вештачење у судским поступцима, *Paragraf Iustitia*, април-јун 2018, бр. 2/2018, Београд, стр.15

²⁵ Из пресуде Апелационог суда у Новом Саду, Гж 2892/2022 од 13. фебруара 2023. год.

²⁶ Из пресуде Апелационог суда у Новом Саду, Гж 4647/2016 од 14. фебруара 2017. год.

²⁷ Из одлуке Уставног суда, Уж-6687/2014 од 12. маја 2016. године

Опредељење периода за које се вештачење врши треба тумачити у оквиру предмета вештачења, у складу са чланом 260 ЗПП, а што је Привредни апелациони суд истакао у пресуди Пж. 7968/2011 од 13. септембра 2012. год: Странка која предлаже извођење доказа вештачењем, дужна је да у предлогу назначи предмет вештачења, у том смислу што ће навести објекат вештачења, као и тренутак односно временски период за који се вештачење врши.²⁸

Најчешће постављано, а делује као спорно питање је везаност суда мишљењем вештака. (чл. 8., 259. и 261. ЗПП). Суд није везан налазом и мишљењем вештака, посебно ако вештак улази у правна питања која се појаве као спорна у току спора.²⁹

Закључна разматрања

У погледу вештачења као доказног средства, можемо закључити да судови у Србији примењују доказна средства током главне расправе и користећи се њима утврђују чињенице које су од значаја за доношење мериторне одлуке. У пракси, видели смо да већина судских вештака опреза ради доноси закључке у погледу датих вештачења неретко излазећи из опсега судског решења о утврђивању чињеница и неретко утврђују и правне чињенице које су у искључивој надлежности суда да то учини. Доста вештака типски или шаблонски решава задате случајеве, не обазирјући се превише на природу сваког случаја који је јединствен. Ипак, без вештака, доношење судских одлука у стварима за које суд нема сазнања би било немогуће. Да ли је вештачење (најважније) доказно средство или је суд тако заузео став и гледа на вештаке као на продужену руку суда са безусловним прихватањем налаза и мишљења питање чији одговор бисмо могли тражити и код правних теоретичара и практичара.

²⁸ Из пресуде Привредног апелационог суда, Пж. 7968/2011 од 13. септембра 2012. год.

²⁹ Из пресуде Привредног апелационог суда, Пж 579/2015 од 1. фебруара 2017. год.

Marko Stanković, PhD, Associate Professor
Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
University Business Academy in Novi Sad

Sanja Lukavac, LL.M.,
Teaching Associate in Faculty of Law for Commerce and Judiciary in Novi Sad,
University Business Academy in Novi Sad

EVIDENTIAL IMPORTANCE OF EXPERTISE IN CIVIL PROCEEDINGS - APPLICATION OF FINDINGS AND OPINIONS OF EXPERTS IN THEORY AND PRACTICE

Summary:

Expert opinion is one of the most reliable means of evidence used in civil proceedings. Expert testimony, as one of the pieces of evidence, along with documents, provides the court with confidence in making a substantive decision. In a large number of cases, the above-mentioned pieces of evidence are applied in civil proceedings, and the court relies on them when verifying disputed facts. Besides expert testimony and documents, on-site inspections are also used as one of the more reliable pieces of evidence, while witnesses and the parties involved are considered less reliable pieces of evidence in civil proceedings.

Is the finding and opinion of an expert witness an indisputable means of evidence on which the court bases its decision? Does the finding and opinion of an expert witness decide the outcome of a lawsuit? The proposal to present evidence through expert testimony is made by the party, which also proposes the expert's identity and defines the scope of the expertise. Given that this party finances it, how objective is the expertise and can the opposing party interpret the finding and opinion without engaging an expert of the same professional background? In practice, there are situations where the court unreservedly accepts the finding and opinion of the expert witness, disregarding other presented evidence. This paper will present the institution of expert witnessing through theory, as well as its application in practice.

Keywords: *Expert testimony, evaluation of expert testimony, expertise, professionalism*

Литература

1. Дика, М. (2018). Грађанско парнично право – утврђивање чињеница, 7. књига, Народне новине, Загреб, стр. 626
2. Закон о парничном поступку, ("Сл. гласник РС", бр. 72/2011, 49/2013 - одлука УС, 74/2013 - одлука УС, 55/2014, 87/2018, 18/2020 и 10/2023 - др. закон)
3. Закон о судским вештацима („Сл. гласник РС“, бр.44/2010), члан 27
4. Из одлуке Уставног суда, Уж-6687/2014 од 12. маја 2016. године
5. Из пресуде Апелационог суда у Новом Саду, Гж 2892/2022 од 13. фебруара 2023. год.
6. Из пресуде Апелационог суда у Новом Саду, Гж 4647/2016 од 14. фебруара 2017. год.
7. Из пресуде Привредног апелационог суда, Пж 579/2015 од 1. фебруара 2017. год.
8. Из пресуде Привредног апелационог суда, Пж. 7968/2011 од 13. септембра 2012. год.
9. Јакшић, А. (2019). Грађанско процесно право, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд, стр. 511
10. Петровић-Шкоро, В. (2011). Вештачење у грађанским парницама, у Зборник радова – Приручник о вештачењу – редактор Небојша Шаркић, Глосаријум, Београд, стр.114
11. Раонић, И. (2018). Доказна радња - вештачење у судским поступцима, *Paragraf Iustitia*, април-јун 2018, бр. 2/2018, Београд, стр.15
12. Станковић, Г. (2013). Грађанско процесно право, прва свеска, Мегатренд Универзитет, Београд, стр. 468
13. Станковић, Г., Боранијашевић, В. (2023). Грађанско процесно право, Сл. гласник, Београд, стр. 450
14. Шкулић, М. више на: <https://www.paragraf.rs/intervju/milan-skulic.html> (приступљено дана 12.05.2024.

